

TARİH ÖĞRETMEN ADAYLARININ MESLEKİ YETERLİK ALGILARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA

Arş. Gör. Dr. Aslı Avcı Akçalı
Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi
Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Buca/İzmir
asli.avci@deu.edu.tr

Özet

Öğretmenlerin mesleki anlamda gerekli bilgi ve beceri donanımına sahip olmaları ve kendilerini bu anlamda yeterli algılamaları öğretmen yetiştiren programlarda aldıkları eğitimle büyük oranda ilgilidir. Bu çalışma tarih öğretmenliği mesleğine kaynak sağlayan iki farklı program olarak eğitim fakültesi ve pedagojik formasyon programlarında eğitim gören tarih öğretmen adaylarının genel anlamda öğretmenlik ve de özel olarak tarih öğretmenliği konusunda kendilerini ne oranda yeterli gördüklerini ve yeterlik algılarını etkileyen faktörleri karşılaştırmalı biçimde ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Tarama türündeki betimsel nitelikli araştırmada verilerin toplanması için karma yöntem kullanılmıştır. Çalışmada veriler 2015-2016 eğitim öğretim yılında iki üniversitede öğrenim görmekte olan tarih öğretmen adayları aracılığıyla elde edilmiştir. Katılımcılar eğitim fakültesi son sınıfında öğrenim görmekte olan 60 ve pedagojik formasyon eğitiminin son aşamasına gelmiş olan 90 aday tarih öğretmenidir. Çalışmada katılımcıların öğretmenlik mesleği konusundaki yeterlik algıları kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan bir anket formu aracılığıyla alınmıştır. Sonuçlar her iki programda eğitim gören tarih öğretmen adaylarının da mesleki anlamda kendilerini büyük oranda yeterli gördüklerini ancak bazı yeterlik alanları açısından programlara göre farklılık olduğunu göstermiştir. Ayrıca tarih öğretmen adaylarının yeterliklerine etki eden faktörler ile özel olarak programlarının yeterlik algılarına etkisi ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Tarih öğretmen adayı, mesleki yeterlik, eğitim fakültesi, pedagojik formasyon programı.

PROFESSIONAL COMPETENCY PERCEPTIONS OF HISTORY TEACHER CANDIDATES: A COMPARATIVE RESEARCH

Abstract

Teachers' having necessary professional equipments in terms of knowledge and skill and feeling themselves efficient in this context is substantially related with the training they get in their teacher training institutions. This research aimed to reveal the competency perceptions of history teacher candidates with regards to teaching profession and history teaching profession and factors that affect these perceptions. The participants were history teacher candidates from the faculty of education and pedagogical formation program which are the two teacher training programs that provide history teacher supply. Perceptions were aimed to be presented comparatively. In this survey type descriptive study, mixed method research design was used in data collection. The data were obtained from the pre-service history teachers of two universities in 2015-2016 academic year. The participants were 60 senior grade students at the educational faculty and 90 students who were at the final stage of their pedagogical formation training. The professional competency perceptions of the participants were obtained by a survey form which include close and open-ended questions. The results identified that history teacher candidates of both programs felt themselves efficient to a large extent in professional sense. Yet, there was a difference between the perceptions of the teacher candidates in these two programs in terms of some competency fields. Moreover, in the study, the factors that affect the perceptions of teacher candidates and the effect of their teacher training programs on their perceptions were propounded.

Keywords: History teacher candidate, professional competency, educational faculty, pedagogical formation program.

GİRİŞ

Öz-yeterlik inancı Bandura (1994)'ya göre kişilerin yaşamlarını etkileyen olaylar üzerinde kontrol sağlayabilecek seviyede performans göstermek için gereken becerilere ne derecede sahip oldukları hakkındaki düşünceleridir. Ona göre öz-yeterlik inancı bilişsel, motivasyonel, duygusal ve seçim yapma sürecine yönelik etkileri dolayısıyla kişilerin nasıl hissettiklerini, düşündüklerini, davranışlarını ve kendilerini motive etme şekillerini etkilemektedir. Öğretmenlerin öz-yeterliği ise "öğretme" görevini yerine getirme becerileri konusundaki algıları ile ilgilidir (Pendergast, Garvis ve Geogh, 2011: 47).

Öğretmenlerin öz-yeterlik algıları son yıllarda birçok araştırmaya konu olmuştur. Bunun nedeni öğretmenlerin öz-yeterlik inançlarının kendileri, öğretim ortamları ve öğrenciler açısından etkili olabileceğine dair kanıdır. Nitekim yapılan çalışmalarla öz-yeterlik inancı yüksek öğretmenlerin öğretmeye daha istekli oldukları (Allinder, 1994; Tschannen-Moran ve Woolfolk Hoy, 2001), öğretim konusunda daha esnek oldukları ve öğrencilerin potansiyellerine ulaşmalarına yardımcı olabilmek için daha fazla çaba sarf ettikleri (Pendergast ve diğ., 2011) ayrıca öğrenci başarısını olumlu yönde etkiledikleri (Ross, 1992; Tschannen-Moran ve Woolfolk Hoy, 2001) tespit edilmiştir. Aksine öz-yeterlik inancı düşük öğretmenlerin öğrencilerin başarısız olacağına inandıkları (Ashton, 1984) ve öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılamada çok istekli olmadıkları (Pendergast ve diğ., 2011) ortaya konmuştur. Bu nedenle öğretmenlerin mesleki anlamdaki öz-yeterlik algılarının yüksek olması hem kendileri hem de öğrenciler açısından önem arz etmektedir.

Öz-yeterlik inancı yüksek öğretmenler yetiştirilmesi noktasında ise öğretmen yetiştiren kurumlara büyük iş düşmektedir. Bandura (1997) ya göre kişilerin bir konu ile ilgili bilgi ve beceri anlamındaki deneyimleri onların yeterlik algıları üzerinde etkilidir. Bununla birlikte modele dayalı deneyimler de öz-yeterlik algılarını etkilemektedir. Dolayısıyla öğretmen adaylarının mesleki bilgi ve becerilerle donatıldıkları ve uygulama dersleri aracılığıyla mesleki modellerle karşılaştıkları eğitim programlarının öz-yeterlik algıları üzerinde etkili olması kaçınılmazdır. Buna bağlı olarak literatürde öğretmen adaylarının öz-yeterlik algılarının seviyesi (Ateş ve Saylan, 2015; Meinhardt, Rabe ve Krey, 2013; Önen ve Muşlu Kaygısız, 2013) ve algılarında ne tür değişkenlerin etkili olduğu (Akkuzu ve Akçay, 2012; Aurah ve McCornell, 2014; Külekçi, 2011; Pendergast ve diğ., 2011) konusunda çeşitli çalışmalar yapıldığı görülür.

Ülkemizde öğretmen yetiştirme politikaları doğrultusunda yıllardır bir çok farklı uygulama yoluyla öğretmenlik mesleğine eleman kaynağı sağlanmıştır. Günümüzde ise eğitim fakülteleri ile pedagojik formasyon ya da tezsiz yüksek lisans eğitimi almak koşuluyla belirlenen diğer bazı fakülte mezunları eşit oranda öğretmenlik hakkına sahip olmaktadır. Bu durum henüz üniversite sınavına girerken öğretmenliği meslek olarak tercih etmiş olan ve bu doğrultuda eğitim fakültelerine oldukça yüksek puanlarla kayıt yaptırarak eğitim almış öğretmen adaylarının tepkisine neden olmaktadır. Eğitim fakültesi dışındaki fakültelerden mezun önemli bir kitlenin eğitim fakültesi mezunlarıyla birlikte öğretmen adayı olmalarının istihdam sorununu arttırdığı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra bu durum geleceğe dönük nitelikli öğretmen yetiştirilmesi konusunda da sorun yarattığı gerekçesiyle çeşitli kesimlerden eleştiri almaktadır. Eğitim fakültesi dışındaki lisans programlarından mezun olmanın başarı, mesleğe yönelik tutum ve motivasyon gibi açılardan adaylar üzerinde farklı etki yaratacağı düşünülmektedir. Nitekim Safran, Kan, Üstündağ, Birbudak ve Yıldırım (2014) tarafından yapılan kapsamlı çalışma eğitim fakültesi mezunu olan öğretmen adaylarının, diğer fakülte mezunlarına göre KPSS sınavında daha başarılı olduklarını ortaya koymuştur. Bununla birlikte pedagojik formasyon eğitimine devam eden öğretmen adaylarının bu programa ilişkin düşüncelerini (Yapıcı ve Yapıcı, 2013), mesleğe yönelik motivasyonlarını (Altinkurt, Yılmaz ve Erol, 2014) öğrenmek ve eğitim fakültesi ve diğer fakültelerden mezun olarak pedagojik formasyon eğitimine devam eden öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumlarını karşılaştırmak (Bağçeci, Yıldırım, Kara ve Keskinpalta, 2015) amacıyla da çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada ise eğitim fakültesi ve pedagojik formasyon programına devam eden tarih öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterlilik açısından algılarının öğrenilmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tarih öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterlik algılarının ne düzeyde olduğunu ve yeterlik algılarını etkileyen faktörleri tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın, konu hakkındaki mevcut durumu ortaya

koymayı amaçlaması nedeniyle betimsel nitelikli tarama türünde bir çalışma olduğu söylenebilir. Tarama araştırmaları geniş kitlelerin görüşlerini ve özelliklerini betimlemeyi hedefleyen araştırmalardır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008: 177). Araştırmada verilerin elde edilmesinde nitel ve nicel veri toplama yaklaşımlarının bir arada kullanılmış olmasından dolayı karma yöntem (Baki ve Gökçek, 2012; Kırıl ve Kırıl, 2011; Zohrabi, 2013) izlenmiştir. Bu doğrultuda çalışmada yanıt aranan alt problemler şunlardır:

1. Eğitim fakültesi ve formasyon programında öğrenim gören tarih öğretmen adaylarının genel öğretmen yeterlikleri ve tarih öğretmeni özel alan yeterlikleri konusundaki öz-yeterlik algıları nasıldır ?
2. Eğitim fakültesi ve formasyon programında öğrenim gören tarih öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterlik algılarını etkileyen faktörlerle ilgili düşünceleri nedir?
  - a) Eğitim fakültesi ve formasyon programında öğrenim gören tarih öğretmen adaylarının mesleki anlamda kendilerini yeterli algılamalarını sağlayan faktörler nelerdir?
  - b) Eğitim fakültesi ve formasyon programında öğrenim gören tarih öğretmen adaylarının mesleki anlamda kendilerini yetersiz algılamalarına neden olan faktörler nelerdir?
  - c) Eğitim fakültesi ve formasyon programında öğrenim gören tarih öğretmen adaylarının programlarının mesleki öz-yeterlik algıları üzerindeki etkileri konusundaki düşünceleri nelerdir?

Araştırma Grubu

Çalışmada farklı eğitim programlarına devam eden tarih öğretmen adaylarının mesleki açıdan kendilerini ne düzeyde yeterli algıladıklarının ve buldukları programın bu algıya etkilerinin karşılaştırmalı biçimde sunulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 2015-2016 eğitim öğretim yılında bir üniversitenin eğitim fakültesi tarih öğretmenliği bölümü son sınıfına devam eden 60 ve edebiyat fakültesi mezunu olup bir başka üniversitenin formasyon programını tamamlamak üzere olan 90 tarih öğretmen adayı katılımcı olarak belirlenmiştir. İlgili programların mesleki öz-yeterlik algıları üzerindeki etkisini tam olarak tespit edebilmek için eğitimlerinin son aşamasında olan tarih öğretmen adayları tercih edilmiştir. Bu açıdan araştırma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yönteminin (Büyüköztürk ve diğ., 2008) tercih edildiği söylenebilir.

Veri Toplama Araçları

Eğitim ile ilgili betimsel çalışmalarda en sık kullanılan veri toplama aracı ankettir (Büyüköztürk ve diğ., 2008: 19). Bu araştırmada da tarih öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterlik algılarının ve bunu etkileyen faktörlerin ortaya konabilmesi amacıyla veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan anket 48 kapalı uçlu ve 3 açık uçlu madde içermektedir. Anketi oluşturan kapalı uçlu sorular MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan genel öğretmen yeterlikleri ve tarih öğretmeni özel alan yeterlikleri kapsamında yer alan maddelerden oluşmaktadır. 6 temel yeterlik alanından oluşan genel öğretmen yeterlikleri 31 ve 3 temel yeterlik alanından oluşan tarih öğretmeni özel alan yeterlikleri ise toplam 17 alt-yeterlik alanından oluşmaktadır. Alt yeterlik alanlarını oluşturan maddelerin her biri ile ilgili olarak katılımcılara kendilerini ne düzeyde yeterli algıladıkları, "yeterli", "kısmen yeterli" veya "yetersiz" şeklindeki şıklar halinde sorulmuştur. Bu maddelerin hazırlık aşamasında MEB tarafından pilot uygulamalar gerçekleştirilmiş ve uzman görüşleri alınmıştır. Bu nedenle çalışmada kapalı uçlu maddeler için güvenilirlik ve geçerlik çalışmasına gerek duyulmamıştır.

Ankette tarih öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterlik algılarının yanı sıra bunu etkileyen faktörler ile programlarının öz-yeterlik algılarına etkisi de sorgulanmıştır. Bu bağlamda katılımcılara 3 adet açık uçlu soru yöneltilmiştir. Açık uçlu soruların kapsam geçerliliğinin sağlanması için hazırlık aşamasında 3 alan uzmanının görüşü alınmıştır.

Veri Çözümleme Teknikleri

Tarih öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterlik algılarını ve bunu etkileyen faktörleri tespit etmek amacıyla hazırlanan ölçme aracıyla elde edilen verilerin analizinde iki yaklaşım izlenmiştir. Ankette yer alan 48 kapalı uçlu soruya verilen yanıtlar SPSS 15 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. 48 maddeden 9 yeterlik alanının her birinde dahil olan maddelerin yüzde toplamları hesaplanarak tablo halinde sunulmuştur. Buna ek olarak ankette yöneltilen 3 açık uçlu sorunun yanıtları ise içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi betimsel analizde özetlenen verileri desteklemek ve fark edilemeyen kavram ve temaların ortaya konabilmesini sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar kavramsallaştırılmış, mantıklı biçimde düzenlenmiş ve daha sonra veriyi açıklayan temalar belirlenerek yanıtların bu temalara göre

dağılımı hesaplanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006) . Sonuçlar iki farklı programda yer alan tarih öğretmen adaylarının yanıtlarını karşılaştırmalı olarak gösterecek biçimde tablolaştırılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın 1. Alt Problemine Dair Bulgular

Tarih öğretmen adaylarının mesleki anlamdaki yeterlik algılarının ne durumda olduğunu tespit etmek amacıyla katılımcılara öncelikle genel öğretmen yeterlikleri ve tarih öğretmeni özel alan yeterlikleri bağlamındaki alt-yeterlikler verilerek bunların her biri hakkında kendilerini ne kadar yeterli gördüklerini belirtmeleri istenmiştir. Bu konuda elde edilen bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Tarih Öğretmen Adaylarının Genel Öğretmen Yeterlikleri ve Tarih Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri Konusundaki Öz-yeterlik Algılarının Yüzdeleri Dağılımları

		Eğitim Fakültesi Grubu			Formasyon Grubu		
		Yeterli	Kısmen		Yeterli	Kısmen	
			Yeterli	Yetersiz		Yeterli	Yetersiz
		%	%	%	%	%	%
Genel Öğretmen Yeterlikleri	Kişisel ve mesleki değerler- mesleki gelişim	61	34	5	58	36	6
	Öğrenciyi tanıma	71	26	3	68	29	3
	Öğretme ve öğrenme süreci	54	40	6	46	48	6
	Öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirme	54	36	10	52	45	3
	Okul, aile ve toplum ilişkileri	56	34	10	45	46	9
	Program ve içerik bilgisi	64	31	5	51	41	10
Tarih Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri	Alan bilgisi	66	31	3	72	22	6
	Alan eğitimi bilgisi	63	32	5	59	32	9
	Tutum ve değerler	80	17	3	72	27	1

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere genel öğretmen yeterlikleri ve tarih öğretmeni özel alan yeterlikleri kapsamında yer alan alt yeterlikler konusunda her iki grupta da öğretmen adayları kendilerini büyük oranda yeterli ya da kısmen yeterli görmektedir. Kendilerini yetersiz hisseden öğretmen aday sayısı her iki grup için de oldukça düşüktür. Ancak eğitim fakültesi tarih öğretmen adaylarının yarısından fazlası 9 yeterlik alanının tamamında kendini yeterli görürken formasyon grubu öğretmen adaylarında bu oran 7 yeterlik alanıyla sınırlı kalmaktadır. Formasyon grubu öğretmen adaylarının yarısından fazlası 'öğretme ve öğrenme süreci' ile 'okul, aile ve toplum ilişkileri' yeterlik alanlarında kendilerini kısmen yeterli görmektedir. Bununla birlikte eğitim fakültesi öğretmen adaylarının kendilerini yeterli algılama oranları 9 yeterlik alanının 8'inde formasyon grubu öğretmen adaylarından daha yüksektir. Bu bağlamda formasyon grubu öğretmen adaylarının eğitim fakültesi grubu öğretmen adaylarından daha yüksek yeterlik algısına sahip oldukları tek yeterlik alanı ise 'alan bilgisi' yeterlik alanıdır.

Genel olarak bakıldığında bu bulgular mesleki yeterlik algısı açısından her iki grubun da iyi seviyede olduğunu göstermektedir. Ancak her iki grubun değerleri karşılaştırıldığında eğitim fakültesi grubunun formasyon grubuna göre birçok alanda daha yüksek yeterlik algılarına sahip oldukları görülmektedir. Bu farklılığın neden kaynaklandığını tespit edebilmek içinse bir sonraki aşamada katılımcılara mesleki anlamdaki yeterlik algılarını etkileyen faktörlere dair sorular yöneltilmiştir.

Araştırmanın 2. Alt Problemine Dair Bulgular

Araştırmanın 2. alt problemde tarih öğretmen adaylarına öncelikle tarih öğretmenliği konusunda kendilerini yeterli algılamalarını sağlayan faktörlerin neler olduğu sorulmuştur. Bu konudaki bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Tarih Öğretmen Adaylarının Kendilerini Mesleki Anlamda Yeterli Algılamalarını Sağlayan Faktörler Konusundaki Görüşleri ve Frekans Yüzde Dağılımları

GÖRÜŞLER		f	%
FORMASYON GRUBU	Kişisel yeteneklerim/çabam	39	43
	Mezun olduğum fakültede aldığım alan bilgisi	32	36
	Formasyon programında aldığım eğitim	27	30
	Formasyon programında aldığım uygulama dersleri	12	13
	Mesleğe yönelik olumlu tutumun	10	11
	Boş	7	8
GÖRÜŞLER		f	%
EĞİTİM FAKÜLTESİ GRUBU	Fakültede aldığım eğitim	31	52
	Mesleğe yönelik olumlu tutumum	20	33
	Kişisel yeteneklerim/çabam	8	13
	Bilinçli bir meslek tercihi yapmış olmam	7	12
	Fakültede aldığım uygulama dersleri	6	10
	Öğretmenlik tecrübemin bulunması	2	3
	Boş	3	5

Tabloya göre tarih öğretmen adaylarının mesleki anlamdaki yeterlik algılarını büyük oranda etkileyen faktörlerin iki grup açısından farklılık gösterdiği görülmektedir. Formasyon grubu öğretmen adaylarının mesleki yeterlik algılarını etkileyen faktörlerin başında 'kişisel yetenek/çabaları' (%43) gelmektedir. Mezun olunan edebiyat fakültesinde alınan eğitim sık dile getirilen (%36) ikinci faktörken, formasyon programında alınan eğitimse bu faktörler arasında üçüncü sırada (%30) gelmektedir. Eğitim fakültesi öğretmen adayları ise mesleki anlamdaki yeterlik algılarını en çok etkileyen faktörü fakültede aldıkları eğitim (%52) olarak ifade ederken ikinci sırada mesleğe yönelik olumlu tutumlarını (%20) dile getirmişlerdir.

Devam ettikleri tarih öğretmenliği eğitim programında aldıkları eğitimin yeterlik algılarına etkisi açısından düşünüldüğünde eğitim fakültesi lehine bir farklılık olduğu göze çarpmaktadır. Eğitim fakültesi grubu öğretmen adaylarının yarısından fazlası için yeterliklerini etkileyen en önemli faktör fakültede aldıkları eğitimken, formasyon grubunda bu faktör üçüncü sırada dile getirilmiştir. Bu durum tarih öğretmenlerini mesleki açıdan yeterli donanımla yetiştirme ve kendilerini bu anlamda yetkin hissedebilme konusunda eğitim fakültesinde verilen eğitimin daha etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca eğitim fakültesi grubunun tarih öğretmenliğine yönelik olumlu tutumlarının formasyon grubuna göre yeterlik algıları üzerinde çok daha fazla etkili olduğu görülmektedir. Bu durum öğretmenlik mesleğini henüz yükseköğrenim sürecinin başındayken tercih ederek bu yönde eğitim almış olmalarına ve programlarına devam ettikleri süre zarfında da olumlu tutumlarının desteklemiş olmasına bağlanabilir. Zaten eğitim fakültesi grubunun %12'si yeterlik hissini bilinçli yaptıkları meslek tercihine bağlamaktadır. Oysa formasyon grubu öğretmen adayları için öğretmenlik yeterliğinin temel kaynağı aldıkları öğretmenlik mesleğine yönelik eğitimden önce kişisel nitelikleri ve edebiyat fakültesinde aldıkları alan bilgisidir.

Bunun yanı sıra hem eğitim fakültesi hem de formasyon grubu açısından alınan uygulama derslerinin mesleki yeterlik algıları üzerinde etkili diğer faktör olarak dile getirildiğini ifade etmek gerekir.

Tarih öğretmen adaylarına bir başka soruda kendilerini mesleki anlamda yetersiz algılamalarına neden olan faktörlerin neler olduğu sorulmuştur. Bu konuda elde edilen bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Tarih Öğretmen Adaylarının Kendilerini Mesleki Anlamda Yetersiz Algılamalarına Neden Olan Faktörler Konusundaki Görüşleri ve Frekans Yüzde Dağılımları

GÖRÜŞLER		f	%
FORMASYON GRUBU	Sıkıştırılmış formasyon programı	21	23
	Uygulama derslerinin sayıca azlığı	14	16
	Mesleki beceri eksikliği	12	13
	İş kaygısı ile öğretmenlik eğitimi alıyor olmak	11	12
	Formasyon programındaki derslerin işleniş şekli	6	7
	Formasyon programındaki derslerin içeriği	4	4
	Mesleğe başlayınca karşılaşılabilecek sorunlarla başa çıkamama korkusu	3	3
	Eğitim sisteminde tarih dersine yeterince önem verilmiyor oluşu	3	3
	Eğitim-öğretim sistemindeki değişkenlik	2	2
	Yetersiz hissetmiyorum	2	2
Boş	16	18	
GÖRÜŞLER		f	%
EĞİTİM FAKÜLTESİ GRUBU	Mesleki anlamdaki tecrübesizlik	18	30
	Öğretmen seçme sistemindeki uygulamalar	13	22
	Uygulama derslerinin sayıca azlığı	7	12
	Alan eğitimi derslerinin teorik bilgiye dayanması	5	8
	Mesleğe başlayınca karşılaşılabilecek sorunlarla başa çıkamama korkusu	4	7
	Fakülteadaki derslerin işleniş şekli	3	5
	Mesleki beceri eksikliği	3	5
	Öğretmenlerin mesleki özerkliğinin yetersizliği	2	3
	Yetersiz hissetmiyorum	6	10
	Boş	8	13

Öğretmen adaylarına kendilerini tarih öğretmenliği mesleği açısından yetersiz algılamalarına neden olan faktörler sorulduğunda formasyon grubunda en sık dile getirilen faktör devam ettikleri formasyon programının sıkışıklığıdır (%23). Bununla birlikte uygulama derslerinin sayıca azlığı (%16), derslerin işleniş şekli (%7) ve içeriği (%4) gibi faktörler de katılımcıların yetersiz algılamalarına neden olan ve formasyon programından kaynaklanan faktörler olarak göze çarpmaktadır. Formasyon programına dayandırılan bu faktörler bu gruptaki katılımcıların yarısı (f=45) tarafından dile getirilmiştir. Buna karşılık eğitim fakültesi grubunda katılımcıların kendilerini yetersiz algılamalarına neden olan faktörlerin en başında mesleki anlamdaki tecrübesizlik hissi (%30) ve öğretmen seçme sistemindeki uygulamalar (%22) yer almaktadır. Bunun yanı sıra buldukları tarih öğretmenliği programını uygulama derslerinin azlığı (%12), alan eğitimi derslerinin teoriye dayanması (%8) ve derslerin işleniş şekli (%5) gibi nedenlerle yetersizlik kaynağı olarak ifade eden katılımcıların oranının (f=15) formasyon programına oranla çok daha düşük seviyede olduğu gözlenmektedir. Ayrıca mesleki anlamda beceri eksikliğini yetersizlik hissini etkileyen faktör olarak dile getiren kesim formasyon grubunda %13 iken, eğitim fakültesi grubunda sadece %5'tir. Bununla birlikte kendini yetersiz hissetmediğini söyleyen katılımcıların oranı eğitim fakültesi grubunda %10 iken formasyon grubunda sadece %2'dir. Formasyon grubu öğretmen adaylarının bir bölümü (%12) ise öğretmenlik eğitimi iş kaygısı nedeniyle aldığını ve bunun kendisini mesleki anlamda yetersiz olarak algılamasına neden olduğunu ifade etmiştir. Bu durum farklı eğitim programlarında öğretmenlik eğitimi almanın öğretmen adaylarının yeterli algılarına farklı şekillerde etki ettiğini göstermekte, bu açıdan formasyon programında eğitim almanın eğitim fakültesine göre yetersizlik hissini daha fazla etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu duruma hem programın içerdiği eğitimin niteliğinin hem de bu programa devam eden öğretmen adaylarının yaklaşımının etki ettiğini söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra her iki grupta da mesleğe başlanıldığında karşılaşılabilecek sorunlarla başa çıkamama kaygısının yetersizlik hislerini etkileyen ortak faktör olarak dile getirildiği görülmektedir.

Tarih öğretmen adaylarına kendilerini mesleki anlamda yeterli ya da yetersiz algılamalarına neden olan faktörler sorulduktan sonra, bu algıya programlarının etkisinin ne olduğu sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen yanıtlar ve dağılımları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Tarih Öğretmen Adaylarının Programlarının Mesleki Öz-yeterlik Algılarına Etkisi Konusundaki Görüşleri ve Frekans Yüzde Dağılımları

GÖRÜŞLER		f	%
FORMASYON GRUBU	Olumlu		
	Uygulamaya dönük beceriler kazandırdı	17	19
	Alan eğitimi bilgisi kazandırdı	15	17
	Alan ve alan eğitimi bilgisini sentezleme imkanı sağladı	13	14
	Olumsuz		
	Mesleki bilgilerin özümsemesi için yeterli süre tanımadı	25	28
	Hiçbir etkisi olmadı	13	14
	Yeterince uygulama imkanı sunmadı	12	13
	Teorik anlamda yeteri kadar bilgilendirmedi	9	10
	Boş	11	12
GÖRÜŞLER		f	%
EĞİTİM FAKÜLTESİ GRUBU	Olumlu		
	Alan bilgisi kazandırdı	20	33
	Uygulamaya dönük beceriler kazandırdı	15	25
	Alan eğitimi bilgisi kazandırdı	15	25
	Genel kültür kazandırdı	13	22
	Mesleğe yönelik tutumumu geliştirdi	12	20
	Olumsuz		
	Yeterince uygulama imkanı sunmadı	17	28
	Alan eğitimi konusunda yeterince bilgilendirmedi	11	18
	Boş	8	13

Katılımcılara eğitim aldıkları programı mesleki anlamdaki yeterlik algılarına etkisi açısından değerlendirmeleri istendiğinde iki program arasında farklılıklar göze çarpmaktadır. Formasyon grubu öğretmen adayları arasında yeterlik hislerine etkisi açısından programlarıyla ilgili olumsuz değerlendirmelerin toplam frekansı (f=59), olumlu değerlendirmelerin frekansına (f= 45) göre daha fazladır.

Eğitim fakültesi grubunda ise programla ilgili olumlu değerlendirmelerin frekansı (f=75), olumsuzlara (f=28) göre çok daha fazladır. Bu durum eğitim fakültesi öğretmen adaylarının mesleki yeterliklerine etkisi açısından programlarına yönelik algılarının formasyon grubuna göre çok daha olumlu olduğunu göstermektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Genel öğretmen yeterlikleri ve tarih öğretmeni özel alan yeterlikleri kapsamında yer alan alt yeterlikler konusunda hem eğitim fakültesi hem de formasyon grubu öğretmen adayları kendilerini büyük oranda yeterli ya da kısmen yeterli görmektedir. Bu bağlamda kendilerini yetersiz hisseden öğretmen adayları sayısı her iki grup için de oldukça düşüktür. Araştırmada iki grubun öğretmen yeterlikleri açısından öz-yeterlik değerleri karşılaştırıldığında ise eğitim fakültesi grubunun formasyon grubuna göre bazı alanlarda daha yüksek yeterlik algısına sahip olduğu görülmektedir. Eğitim fakültesi tarih öğretmen adaylarının yarısından fazlası 9 yeterlik alanının tamamında kendini yeterli görürken formasyon grubu öğretmen adaylarında bu oran 7 yeterlik alanıyla sınırlı kalmaktadır. Formasyon grubu öğretmen adaylarının yarısından fazlası 'öğretmen ve öğrenme süreci' ile

'okul, aile ve toplum ilişkileri' yeterlik alanlarında kendilerini kısmen yeterli görmektedir. Devam ettikleri programda aldıkları eğitimin mesleki öz-yeterlik algılarına etkisi açısından düşünüldüğünde bu sonuç, tarih öğretmenlerini mesleki açıdan yeterli donanımla yetiştirme ve kendilerini bu anlamda yetkin algılama konusunda eğitim fakültesinde verilen eğitimin daha etkili olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Dadandı, Kalyon ve Yazıcı (2016) ise çalışmalarının bir boyutunda eğitim fakültesi öğretmen adayları ile pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterlik inançlarını karşılaştırmışlardır. Mevcut çalışmanın aksine araştırmacılar öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterlik inançlarının her iki grup açısından farklılık göstermediğini ortaya koymuşlardır. İpek ve Demirel (2012) de sınıf öğretmenliği ve pedagojik formasyon programlarına devam etmekte olan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarını karşılaştırmalı olarak incelemişlerdir. Mevcut çalışmanın sonuçlarından farklı olarak bu çalışmada pedagojik formasyon programına mezun durumda katılan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının, eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği programına devam eden öğretmen adayları ile fen-edebiyat fakültesine devam ederken pedagojik formasyon programına katılan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarından tüm boyutlarda daha yüksek olduğu görülmüştür. Yalçın İncik ve Akay (2015) eğitim fakültesi ve pedagojik formasyon programında öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği yeterlikleri konusundaki görüşlerini aldıkları çalışmada mevcut araştırmanın sonuçlarından farklı olarak her iki programın öğretmen adaylarının kendilerini en fazla yetersiz gördükleri yeterlik alanı 'öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirme' alanıdır.

Araştırmada, eğitim fakültesi öğretmen adayları tarafından kendilerini mesleki anlamda yeterli algılamalarını sağlayan faktörler arasında en çok dile getirileni programlarında aldıkları eğitimidir. Formasyon grubunda ise kişisel özellikler ve de edebiyat fakültesinde aldıkları alan bilgisi eğitimi yeterlik algılarının kaynağı olarak formasyon programında aldıkları eğitimden önce gelmektedir. Ayrıca formasyon grubu öğretmen adayları mesleki anlamda kendilerini yetersiz algılamalarına neden olan faktörler olarak en sık formasyon programında aldıkları eğitimin niteliğine yönelik özellikleri dile getirmişlerdir. Bu durum iki farklı eğitim programında öğretmenlik eğitimi alanın öğretmen adaylarının yeterlik algılarına farklı şekillerde etki ettiğini göstermekte, bu açıdan formasyon programında eğitim almanın eğitim fakültesine göre yetersizlik hissini daha fazla etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu duruma hem programın içerdiği eğitimin niteliğinin hem de bu programa devam eden öğretmen adaylarının yaklaşımının etki ettiğini söylemek mümkündür. Araştırmada katılımcılardan buldukları programın mesleki yeterlik algılarına etkisini değerlendirmeleri istendiğinde ise eğitim fakültesi öğretmen adaylarının programlarına yönelik algılarının formasyon grubuna göre çok daha olumlu olduğu görülmektedir. Benzer biçimde, Yapıcı ve Yapıcı (2013) çalışmalarında pedagojik formasyon eğitimine ilişkin algılarını ortaya koymak amacıyla formasyon grubu öğrencilerinden programa ilişkin metafor üretmelerini istemiştir. Sonuçta öğretmen adaylarının programa yönelik olumsuz ve nötr metaforlarının olumlulara göre çok daha fazla olduğu ortaya konmuştur. Yalçın incik ve Akay (2015) ise eğitim fakültesi ve pedagojik formasyon programında öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği yeterlikleri konusundaki görüşlerini alarak karşılaştırmışlardır. Elde edilen sonuçlara göre eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarına göre programlarında verilen eğitim öğretmen yeterliklerini karşılamada büyük bir oranda yeterlidir. Pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarına göre ise formasyon eğitimi öğretmen yeterliklerini karşılamada yetersiz kalmaktadır. Formasyon grubu öğrencileri mevcut çalışmanın sonuçları ile benzer biçimde, eğitimlerinin çok kısa bir zamana sıkıştırıldığını, bu durumun da yeterliklerin karşılanmasını olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Farklı program türünde eğitim almanın yeterlik algısı açısından farklı etki yarattığını göstermesi açısından örnek olabilecek bir başka çalışmada ise Kahramanoğlu ve Ay (2013) sınıf öğretmeni adaylarının özel alan yeterlik algılarını çeşitli değişkenler açısından incelemişler, sonuçta adayların birinci ve ikinci öğretim olma durumları açısından birinci öğretim lehine anlamlı farklılık olduğunu ortaya koymuşlardır. Çalışmada eğitim fakültesi grubunun tarih öğretmenliğine yönelik tutumları yeterlik algılarını etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak ifade edilmekteyken bu faktör formasyon grubunda oldukça düşük oranda dile getirilmiştir. Eğitim fakültesi tarih öğretmen adaylarının mesleğe yönelik olumlu tutumlarını, yeterlik algılarını olumlu yönde etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak görmeleri öğretmenlik mesleğini henüz yüksek öğrenim sürecinin başındayken bilinçli biçimde tercih ederek bu yönde eğitim almış olmalarına ve eğitim süreçlerinin bu algıyı olumlu yönde geliştirmiş olmasına bağlanabilir. Bu çalışmanın aksine Bağçeci ve diğ. (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada pedagojik formasyon öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerine göre daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Dadandı ve diğ. (2016) ise çalışmalarının bir boyutunda eğitim fakültesi son sınıf öğrencileriyle pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumlarını karşılaştırmışlar fakat, mevcut çalışmanın sonuçlarından farklı olarak, her iki grup arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmanın sonuçlarıyla

paralellik gösteren bir çalışma olarak ise Şimşek (2005)'in çalışması ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programına katılan eğitim fakültesi ve fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiş, eğitim fakültesi öğrencilerinin fen edebiyat fakültesi mezunlarına göre öğretmenlik mesleği ve mesleki gereklilikler konusunda daha olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Not: Bu çalışma 27- 29 Ekim 2016 tarihlerinde Antalya'da 7 ülkenin katılımıyla düzenlenen World Conference on Educational and Instructional Studies- WCEIS'de bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Akkuzu, N. ve Akçay, H. (2012). Examination of the self-efficacy beliefs of prospective chemistry teachers in terms of different variables (The sample of Dokuz Eylül University). *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12(3), 2208-2216.

Allinder, R. M. (1994). The relationship between efficacy and the instructional practices of special education teachers and consultants. *Teacher Education and Special Education*, 17, 86-95.

Altinkurt, Y., Yılmaz, K. ve Erol, E. (2014). Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik motivasyonları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 48-62.

Ashton, P. (1984). Teacher efficacy: A motivational paradigm for effective teacher education. *Journal of Teacher Education*, 35(5): 28-32.

Ateş, H. ve Saylan, A. (2015). Investigation of pre-service science teachers' academic self-efficacy and academic motivation toward biology. *International Journal of Higher Education*, 4(3), 90-103.

Aurah, C.M. & McConnell, T. J. (2014). Comparative study on pre-service science teachers' self-efficacy beliefs of teaching in Kenya and the United States of America. *American Journal of Educational Research*, 2(4), 233-239.

Bağçeci, B., Yıldırım, İ., Kara, K. ve Keskinpalta, D. (2015). Pedagojik formasyon ve eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 307-324.

Baki, A. ve Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 11(42), 1-21.

Bandura, A. (1994). Self-efficacy. Bulunduğu eser: Ramachaudran, V. S. (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W. H. Freeman.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma teknikleri*. Ankara: Pegem.

Dadandı, İ., Kalyon, A., ve Yazıcı, H. (2016). Eğitim fakültesinde öğrenim gören ve pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançları, kaygı düzeyleri ve öğretmenlik mesleğine karşı tutumları. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 253-269.

İpek C. ve Demirel İ.N. (2012). Sınıf öğretmenliği ve pedagojik formasyon programı öğretmen adaylarının öğretmenlik öz-yeterlik inançları. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 54-67.

Kahramanoğlu, R. ve Ay, Y. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının özel alan yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından analizi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(2), 285-301.

Kıral, B. ve Kıral, E. (2011). Karma araştırma yöntemi. *2 nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications Proceeding Book*. (ss. 294-298).

Külekçi, G. (2011). A study on pre-service English teachers' self-efficacy beliefs depending on some variables. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(1), 245-260.

Meinhardt, C. , Rabe, T. & Krey, O. (2013). Pre-service teachers' self-efficacy beliefs for teaching physics. In: ESERA e- book. *Strand 13: Pre-service science teacher education* (pp. 244-250).

Önen F. ve Muşlu Kaygısız, G. (2013). Fen bilgisi öğretmen adaylarının 6-8. dönemler arasındaki fen öğretimine yönelik öz-yeterlik inançları ve bu inanca ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(4), 2435-2453.

Pendergast, D., Garvis, S., & Keogh, J. (2011). Pre-service student-teacher self-efficacy beliefs: An insight into the making of teachers. *Australian Journal of Teacher Education*, 36(12), 46-58.

Ross, J. A. (1992). Teacher efficacy and the effects of coaching on student achievement. *Canadian Journal of Education*, 17(1), 51-65.

Safran, M., Kan, A., Üstündağ, M. T., Birbudak, T. S. ve Yıldırım, O. (2014). 2013 KPSS sonuçlarının öğretmen adaylarının mezun oldukları alanlara göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 39(71), 13-25.

Şimşek, H. (2005). Ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programına devam eden öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1-26.

Tschannen-Moran, M. & Woolfolk Hoy, A. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17, 783-805.

Yalçın İncik, E. ve Akay, C. (2015) Eğitim fakültesi ve pedagojik formasyon sertifika programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği yeterliklerine yönelik görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*. 16(2), 179-197.

Yapıcı, M. ve Yapıcı, Ş. (2013). Öğretmen adaylarının pedagojik formasyona ilişkin metaforları. *Turkish Studies*, 8(8), 1421-1429.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Zohrabi, M. (2013). Mixed method research: Instruments, validity, reliability and reporting findings. *Theory and Practice in Language Studies*, 3(2), 254-262.